ſet cogitare vel deſiderare maius vel me
lius ipo. hoc natura non ſuſtinet. ⁊ quia
intelligere et cogitare: deſiderare et velle
homis poteſt creſcere in infinitū ad mo/
dum numeroꝝ: ꝗ nō habēt terminū neqꝫ
finem. qꝛ intellecto ⁊ cogitato ꝗlibet ⁊ ꝗ/
cunqꝫ finito adhuc pōt aſcēdere cogitan
do et intelligendo: et cogitare ⁊ deſidera/
re maius et melius. Ergo poſtqꝫ iſta po
teſtas data eſt homini ꝑ ſuū intelligere et
velle: ⁊ nō alijs rebꝫ. ſequit̄ ꝙ ille ꝗ dedit
homini hāc ptātem: eſt infinitꝰ ⁊ ſine mē/
ſura. Et iſta differētia hoīs ad alias res
ꝑ ptātem intelligēdi et cogitandi ⁊ deſide
randi: extrahit̄ vna regula infallibilis de
deo: ꝗ eſt fundamentū et radix ad ꝓban/
dum ⁊ cognoſcēdū certiſſime ⁊ ſine labo
re oīa de deo. Et iſte modus cognoſcēdi
eſt ꝓpinquiſſimꝰ homini. qꝛ ex ꝓpria co
gitatione ⁊ ex ꝓprio intelligere pt̄ ꝓbare
oīa de deo. nec oportet ꝙ ꝗrat alia exem/
pla extra ſe nec aliqđ teſtimoniū qꝫ ſeipꝫ.

Quid ſit deus

Regula autē ꝗ radicat̄ in hoīe ē iſta: ꝙ
deus eſt ꝗ nihil maius cogitari pt̄. vł de
us eſt maius qđ cogitari pōt. Ex iō ſequi
tur ꝙ deꝰ eſt ꝗcꝗd meliꝰ cogitari pt̄. et ꝗc
ꝗd meliꝰ eſt eē qꝫ nō eē. Quicꝗd ꝰ pt̄ ho
mo cogitare ꝑfectiſſimū: optimū: digniſ
ſimū: nobiliſſimū ⁊ altiſſimū. hoc eſt de/
us. Quecunqꝫ ꝰ poteſt hō cogitare meli/
ora: nobiliora ⁊c. illa poteſt deo attribue/
re. Et in iſta regula fundat̄ tota ſcientia ⁊
cognitio de deo certiſſime.

Sequit̄ modus et practica iſtiꝰ regu/
le: et ad ꝓbandū ꝑ ipam oīa de deo.

Titulus. lxiiij.

ET quia iſta re
gula ſe extendit ad omīa ꝗ de
deo dicunt̄: ⁊ orit̄ ex nobꝭ ⁊ na
tura hoīs. iō vtile ⁊ deſiderabile eſt vide
re practicā eiuſdē: et fundare oīa in hoīe.

Deꝰ eſt.

Qm̄ autē melius eſt eſſe qꝫ nō eſſe. iō eſſe
attribuit̄ deo. et dicit̄ de deo. et ideo deꝰ
nō poteſt cogitari nō eſſe. Et qꝛ maiꝰ eſt
eſſe nō acceptū: nec ꝓductuꝫ de nō eſſe: qꝫ
eſſe acceptum ⁊ ꝓductuꝫ de non eſſe. ⁊ hꝫ
pōt cogitari. iō eſſe dei nō eſt acceptū nec
ꝓductuꝫ de nō eſſe. Et qꝛ maiꝰ eſt ꝙ deꝰ
eſt ſuū eē: qꝫ ſi nō eēt. iō neceſſario deꝰ eſt

Deus ē ſuū eſſe

ſuum eſſe poſtqꝫ hoc poteſt cogitari ꝙ hꝫ
eſt maius. Silr̄ iter quia maiꝰ eſt eſſe eter
num ſine ꝑncipio et ſine fine: qꝫ non eter/
num. ideo neceſſario dei eſſe eſt eternum.

Eſſe dei ē eternū

Vn̄ poſſum cogitare eſſe qđ habet ꝑnci
pium ⁊ finē. ⁊ eē qđ habet ꝑncipiū ⁊ non
finē. et hꝫ eſt maiꝰ qꝫ ꝑmū. et poſſum cogi
tare eſſe qđ caret ꝑncipio ⁊ fine. ⁊ hoc eſt
maximū. qꝛ nō poſſuꝫ cogitare maiꝰ nec
plus. ideo deꝰ neceſſario eſt tale eē. et ſic

Eſſe dei ē īfinitū

eſt infinitꝰ: ⁊ habꝫ eſſe infinitū. qꝛ deꝰ eſt
maius qđ cogitari pōt: ⁊ quo nihil pt̄ co
gitari maiꝰ: et ꝗcꝗd meliꝰ eſt eē qꝫ nō eē.

Eſſe dei ē ſūmuꝫ

Item ſeꝗtur ꝙ deꝰ eſt ſummū eſſe omni
um: ꝙ ſolū exiſtens ꝑ ſeipm̄. omīa alia fe
cit ex nihilo. qꝛ ſi nō habebat hoc. iā non
eſſet maiꝰ qđ cogitari poſſit. qꝛ hoc cogi
tari poſſet: ꝙ eēt abſurdiſſimū. Iteꝫ ſeꝗ/

Deus ē omē eſſe

tur ꝙ deꝰ eſt om̄e eē. ergo eſt iuſtꝰ: verax
beatus: viuens: intelligens. qꝛ melius eſt
eſſe bonū qꝫ nō bonū: ⁊ iuſtū qꝫ nō iuſtū.
⁊ veracē qꝫ nō veracē: ⁊ beatū qꝫ non bea
tum: et viuentē qꝫ nō viuentē ac intelligē
tem. Et qꝛ maius ⁊ meliꝰ eſt eē ipam bo/
nitatē qꝫ bonū. et iuſticiā qꝫ iuſtū: et vitā
qꝫ viuentē: et ſapiām qꝫ ſapientē: ⁊ ipam
veritatē qꝫ veꝝ. ⁊ ſic de oībus alijs. ideo
neceſſario ipe deus eſt ipſa bonitas: ipſa

Deus ē ſua bonitas

iuſticia: ipa ſapientia: ipa vita: ipſa veri/
tas. Vlteriꝰ quia melius eſt eſſe indiuiſi
bilem qꝫ diuiſibilē. quia diuiſibile pōt fa
ciliter diſſolui. et ſic poteſt deſtrui ⁊ anni
hilari. et ſimplicem qꝫ cōpoſitū. ideo deꝰ

Deꝰ hꝫ eē indiuiſibile.

neceſſario habet eē indiuiſibile: ſūme ſim
plex: ſūme vnū. ideo eſt ipa vnitas et ipſa
ſimplicitas nihil habens cōpoſitū. quia
cōpoſitū ſtat ex partibꝫ que poſſunt ſepa
rari: et ſic cōpoſitū pōt annihilari. Ideo
bonitas: ſapiētia: vita: veritas et ſimilia:
nō ſunt partes: ſed ſunt vnū. ⁊ quodlibet
eſt totū qđ deus. et qm̄ deus nō hꝫ par/
tes. qm̄ ꝗcꝗd eſt ex partibꝫ iunctū: hꝫ non
eſt vere ⁊ oīno vnū: ſed quodāmodo plu
ra. quia omne diuiſum a ſeipo diſſolui pt̄
actu vel intellectu: que omnia aliena ſūt
a deo. quia nihil meliꝰ excogitari poteſt
eo. ¶ Item omne quod nullo loco clau/
ditur ac tp̄e: maius eſt qꝫ illud quod loco
clauditur ⁊ tempore. qm̄ aūt nihil maiꝰ
eſt deo: nec cogitari pōt maius deo. ergo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De cognitione dei

De⁹ lo/co non claudiť.

ſeqˀtur ꝙ de⁹ neqꝫ locō neqꝫ tpe claudi pt. nec pt cogi eē in aliq̄ loco. Itē poſſuꝫ co/gitare ꝙ vna res ſit ſemel ⁊ ſimul ī vno lo co ſolū. ſed mai⁹ eēt ſi ſimul ⁊ ſemel in di/uerſis et pluribꝫ locis eēt. et adhuc mai⁹ eſſet ſi tota ſimul ⁊ ſemel in oībꝫ locꝭ eēt ⁊ extra oēm locuꝫ. Ergo qꝛ h̄ eſt maius. ⁊ ego poſſum cogitare ⁊ intelligere ꝙ h̄ eſt

Deus ē vbiqꝫ

maius. ḡ de⁹ eſt ſimul ⁊ ſemel ī oībꝫ locꝭ ⁊ extra oēm locū. Itē ſeqˀtur ex dicta regu/la ꝙ de⁹ plura pt facere: q̄ nullus hō pōt intelligere. ⁊ h̄ eſt mai⁹ q̄ȝ ſi ſolū pt facere qď hō pt intelligere. et ego poſſum cogita

De⁹ oīa poteſt

re ꝙ de⁹ multa pōt facere q̄ hō nō pōt in/telligere: qꝛ ſi hoc nō eſſet: tūc nō eēt ma/ius q̄ȝ illud qď hō pōt intelligere. ¶ Et ꝑ iſtam regulā hō pōt certitudinaliter attri buere deo ſine dubitatiōe infinitas ꝓprie tates ⁊ dignitates: ꝑ q̄s habebit magnā ꝯſolationē ⁊ gaudiū. Et h̄ ꝑ iſtū moduꝫ dicendi. De⁹ eſt ita bon⁹ ꝙ nō pt cogita ri melioꝛ. de⁹ eſt ita benign⁹: pi⁹: māſue/tus: iuſt⁹: potens ⁊c̄. ꝙ nō pt cogitari vl/tra. Et ꝯformiter dicem⁹ de ſcīa: fortitu/dine: amoꝛe. gaudio: beatitudine: cōicati one: gloꝛia: honoꝛe: retributione. et ſic de alijs. Et inde poterꝭ addere q̄ deo nō cō/ueniūt. ſ. odiū: vt de⁹ odit mendaciū: vi/tium ſupbie: luxurie: dolū: fraudeꝫ. et ſic de alijs. ītātū vt nō poſſit mai⁹ cogitari. Silr̄ de⁹ diligit charitatē. mūdiciā: hu/militatē: obediētiā: timoꝛē: verecūdiaꝫ ⁊ ſilia. intantū vt nō poſſit maius cogita/ri. Si aūt addas cuilibet iſtoꝝ duo ad/iectiua. ſ. eternū ⁊ infinitū: multū ꝯſo la/beris: vt ſic dicas. de⁹ eſt eterna ⁊ infini/ta bonitas: infinita pietas. et ſic de alijs. Et ſic iſto mō multiplicādo habebis ma gnā noticiā de deo ⁊ ꝯſolationē. ¶ Iteꝫ ꝑ

Quō co gſcit tri/nitas.

iſtā regulā pōt etiā oñdi ſumma ⁊ eterna trinitas ī deo. qꝛ opoꝛtet ꝙ in dō ſit tota ꝓductio: et talis ꝙ nō poſſit cogitari ma ioꝛ. ⁊ tāta cōitate ꝙ nō poſſit cogitari ma ioꝛ. ¶ Itē opoꝛtet ꝙ ī deo ſit ꝓductio in/finite ꝑſone. et ita nobilis ſicut ipſe eſt de ſuba ꝓpꝛia. aliter nō eſſet ſūma ꝓductio. īmo poſſet cogitari maioꝛ: et ꝙ ſit cōica/tio infinita actu. iō opoꝛtet ꝙ det totam ſubſtantiā ſuā infinitā alteri. aliter nō eēt maioꝛ q̄ȝ cogitari poſſit. ſꝫ opoꝛtet ꝙ ī co

ſit ꝓductio ꝑ modū nature: ⁊ ꝑ modū vo luntatꝭ et amoꝛis. Et iō opoꝛtet ꝙ ſit du plex ꝓductio in dō de ipa ſubſtātia diui na. et ſint due ꝑſone ꝓducte eq̄les. aliter aliq̄d deficeret deo: ⁊ poſſet cogitari ma ius ipō qď eſt impoſſibile. Ecce ḡ q̄liter hō ex vnitate ⁊ magnitudine cogitatōis ſue: et ſui intellect⁹ et ex ꝓpꝛia ⁊ intrinſe/ca oꝑatiōe ſibi certiſſima. pt certitudina liter cognoſcere q̄lis ei q̄ntus ſit ſuus cō/ditoꝛ q̄ ipm creauit ex nihilo. qm̄ neceſſa rio hꝫ dicere/ ⁊ nō pt negare ꝙ ſuus cōdi toꝛ eſt id quo nō pt maioꝛ cogitari. ⁊ ꝑ cō ſequens eſt id qď mai⁹ pōt cogitari. ⁊ iō eſt q̄cq̄d eſt meli⁹ eſſe q̄ȝ nō eē. Item nō ſolū neceſſario h̄ habet dicere. īmo teneť facere attribuere et dare de iure nature ſuo ꝯditoꝛi quicq̄d nobilitatis: dignita/tis: et magnitudinis: poteſtatꝭ: excellētie et bonitatis pōt cogitari ⁊ teneť affirma re de ipō. Qm̄ ſicut cōditoꝛ ſu⁹ magnifi cauit ipm hoīem ſuꝑ oēs mundi creatu/ras ſua libertate. Ita homo teneť de iu/re nature inq̄ntum poterit magnificare: dignificare et exaltare ſuū cōditoꝛeꝫ. Iō tenetur ſibi attribuere ⁊ dare quicq̄d ma gnū et bonū pōt in coꝛde cogitare ⁊ face/re cū maioꝛē q̄ntuꝫ poterit cū accepit ab eo poſſe et cogitare. Aliter hō eſſet ꝯdito ris ſui inimic⁹ capitalis. qꝛ homo cū his que cōditoꝛ ſuus ei dedit eſt ꝯtra ipm: et ipm diminuit et inferioꝛē facit q̄ntū ī eo eſt: cū poſſet ipm facere ſupꝛemū. Iō eēt malus et ꝑuerſus et ꝯtra totū oꝛdinē cre aturaꝝ: ſi nō faceret ipm maioꝛē inq̄ntuꝫ poſſet cū eis que accepit: attribuendo ſi/bi quicq̄d maius aut meli⁹ eſt. Vn̄ ſi cō ditoꝛ hoīs aſcēdat ad vnū gradū ſup̄ ho minē: nō eſt mirū vt hō q̄ eſt creat⁹ aſcē/dit vſqꝫ ad ſupmū: cogitādo et etiā deſide rando ꝑ virtutē ſibi datā a deo: ꝙ condi toꝛ ſuus habeat vltra vnū gradū ⁊ aſcē/dat in infinitū exiſtendo. Et iſtū graduꝫ debet hō attribuere ſuo cōditoꝛi: vt p̄po/nat eū oībus modis ſupꝛa ſe. qꝛ maius ē eſſe infinitū in exiſtendo q̄ȝ in intelligen do et cogitando. Et ideo illud q̄ mai⁹ co gitari nō poteſt eſſe in ſolo ītellectu ⁊ co/gitatione min⁹ eſt q̄ȝ dicere aliq̄d qď pōt cogitari in intellectu: et etiā ſic eſſe in re,

Hō de iure na/ture te/neť deo attribue re omnē excellen tiam.

qꝛ ſi dicat̃ ꝙ ſit in ſolo intellectu ⁊ nõ ĩ re.
Tunc illud qđ maiꝰ cogitari nõ poteſt
eſt illud qđ maius cogitari poteſt qđ eſt
impoſſibile. Ergo homo habꝫ neceſſe af
firmare et concedere ꝙ illud quo maius
vel magis cogitari non poteſt in intelle/
ctu et in re exiſtens realiter.

Hic ponitur regula et ars affirmandi
et negandi omĩa neceſſaria homĩ inq̃ꝫtũ
homo eſt. Et iſta fundat̃ in ſecũda ope/
ratione intellectus: que eſt cõponere ⁊ di
uidere ⁊ affirmare vel negare.

Titulus.lxv.

CUm aũt ho/
mo habeat intellectum vltra
anĩalia alia. ⁊ alias res Ideo
ꝑ intellectuꝫ ⁊ eius oꝑationes ⁊ officia:
differt ab aliꝭ rebꝫ inferioribꝫ. et viſa eſt
vna ptãs ipſiꝰ intellectus ⁊ vna oꝑatio:
que eſt apphẽdere vltra ſonum ſignifica
ta ṽborum ⁊ ſermonũ. ⁊ iſta erit prima ⁊
porta in domũ. De iſta ſatis dictũ eſt in
Ti.lxiij ꝓcedẽtibus. Et in iſta etiam oꝑatiõe fun/
data ẽ vna regula. q̄ poſita ẽ ſupra ti.lxiij
in fi. Et q̄ ſeq̃tur vna alia oꝑatio ſeu offi
cium ipſius intellectꝰ: q̄ eſt nobilior. per
quã homo magis adhuc differt a brutꝭ.
ſcꝫ affirmare ⁊ negare. Uñ nulla res in/
Alia dif ferior homĩe põt affirmare vel negare. H
ferentia autẽ eſt officium ſolius intellectus. et qꝛ
hois ad dum homo affirmat aliq̃d: recipit illud.
alias reſ ⁊ dicit̃ eẽ receptum dũ eſt affirmatuꝫ. q̃a
ꝑ affirmare omnia intrant intellectũ: ⁊ ꝑ
negare refutant̃. ⁊ dum intellectꝰ affirma
uit ⁊ conceſſit vnũ: iam recepit illud: ⁊ te
netur ⁊ obligatus eſt de neceſſitate: ad af
firmandũ ⁊ ꝯcedẽdum oĩa q̄ ſunt ligata
⁊ cõiuncta cũ ꝑmo affirmato et ꝯceſſo: q̄
ſequunt̃ ad illud. Silr̃ ẽ de negatiõe. Et
iõ affirmare vel negare affirmãt ⁊ ligant
ipm intellectũ. ⁊ iõ maximũ periculũ ẽ af
firmare vl̃ negare hoc in illis rebꝫ q̄ tan/
gunt bonũ vl̃ malũ hois inq̃ꝫtũ hõ eſt. ⁊
q̃ñqꜫ homo affirmat hoc qđ eſt falſum ⁊
malum ſuũ: et ad ſuã deſtructionẽ. et ne/
gat illud quod ẽ verũ et bonũ ſuum ⁊ ad
ſuã ſaluationẽ. Iõ valde vtile ẽ et neceſ/
ſarium omĩ homĩ hr̃e artẽ affirmãdi vel
negãdi: vt hõ ſciat quid debeat affirma
re vl̃ negare ſeu ꝯcedere vl̃ refutare. et ſic
ſit certꝰ et nõ dubius. Nõ quidẽ vt habe
at artẽ affirmãdi vl̃ negandi. ſed ſolum q̄
ꝑtinẽt ad hoĩem inq̃ꝫtũ hõ eſt. Si enim
hõ habꝫ artẽ ſcribẽdi: loquẽdi et dictãdi.
multo magis hr̃e debet artẽ affirmãdi et
negandi. q̄ magis ꝑtinẽt ad hoĩem inq̃n/
tum hõ eſt: et in q̃bus eſt periculuꝫ maxi
mum de ꝑditione homĩs. Iõ dabit̃ hec
ars et regula affirmandi et negãdi. q̄ ma/
gis ꝑtinẽt ad hoĩem inq̃ꝫtũ hõ eſt. et ma/
xime illarũ q̄ ſunt ſupra naturã et intelle/
ctum et ſupra hoĩem. non quidẽ ꝙ hõ ꝓ
pter hoc de facto ꝯcedat et affirmat et re
cipiat et credat: ſꝫ ꝙ cognoſcat debitũ et
obligationẽ affirmãdi et credẽdi. ita ꝙ q̄ Hõ na
libet hõ videbit ſe eẽ obligatum de iure turaliter
nature: et teneri ad affirmandũ et credẽ/ obligat̃
dum. Q̄uis de facto nõ affirmat nec cre/ ad affir/
dat. Aliud ẽ ei cognoſcere et videre ſe ob mãdũ ⁊
ligatum eẽ ad faciendũ aliq̃d. et aliud eſt credẽdũ
facere de facto illud. quia non ꝓpter h fa/
cit. Q̄uis ſe cognoſcit obligatũ ad facien
dum illud. ſicut homo põt cognoſcere et
videre ſe obligatuꝫ de iure nature ad cre/
dendũ ⁊ affirmandũ aliq̃d: ⁊ tñ nõ ꝓpter
hoc affirmabit nec credet. Unde regula
põt poni: ꝙ qñ aliq̃d ꝓbat̃ de hoĩe perti/
nens ad oꝑatiões hois inq̃ntũ hõ eſt. cõ
cludit̃ ꝙ debꝫ vl̃ tenet̃ vel obligat̃ hoc fa
cere rõne et nõ coacte. qꝛ ſi eſſet obligatꝰ
de neceſſitate: tũc nõ poſſet in cõtrarium:
nec hr̃et liberum arbitriũ. Et etiaꝫ dicit̃:
ꝙ homo tenet̃ hoc ⁊ hoc facere: et tñ non
ſequit̃ ꝙ facit hoc et hoc. Et iđo ꝯcludit̃
de facto hois. ſcꝫ ꝙ tenet̃ ꝑ modũ obliga
tionis et debiti. qꝛ ex rõne tenet̃ facere et
nõ ꝑ modũ facti. Et h eſt iõ. qꝛ hõ ẽ dñs
ſuoꝝ opeꝝ. In rebꝫ autẽ ſecũdi ⁊ tertij g̃/
dus ꝯcluditur ꝙ res illoꝝ faciunt ex ne/
ceſſitate id qđ faciunt. Ideo ſufficit oſtẽ/
dere et ꝓbare homĩ debitum ſuũ et obli/
gationem ſuã naturalẽ. Et qꝛ iſta ſciẽtia
eſt de homĩe inq̃ntum hõ eſt Iõ debemꝰ
hic ꝓbare debitum et obligationẽ homĩ
nis inq̃ntũ hõ eſt. ad q̃d tenet̃: et quid de
bet facere. hoc aũt eſt ſcĩa de hoĩe. Nõ au
tẽ oportet ꝓbare ꝙ homo eſt. qꝛ hoc no/
tum eſt. nec ꝙ viuit: ſentit et intelligit. q̃a
h ꝑ experimentũ notũ eſt. Sed nondum

notū eſt ꝑ ſe q̄lis dꝫ eſſe hō ⁊ tenet̄ eſſe. et q̄d dꝫ et tenet̄ facere. Et idō in partibꝫ p̄cedentibꝫ ꝑ illa q̄ nota erāt ꝑ experientiā de hoīe ⁊ de alijs rebꝫ (vt qꝛ notū erat hominem eſſe: viuere: ſentire ⁊ intelligere: ⁊ alias res p̄mi ſecūdi ⁊ tertij gradus vel eſſe tm̄ vel viuere tm̄ ⁊c) ꝓbatū fuit deum eē. et qualis debebat eſſe: ⁊ quantus. ⁊ ꝙ neceſſario ſemꝑ talis erat et tant᷒: q̄lis neceſſario et quantus debebat eſſe. Et ideo tota ſcientia de p̄teritis fuit magꝭ de deo q̄ȝ de homīe. ſed tota pars ſeq̄ns erit magis de hoīe q̄ȝ de deo. ⁊ hoc fiet ꝑ cōparationem ad alias res. aliq̄n ꝑ differentiā. aliq̄n ꝑ ꝯuenientiā: q̄nq̄ȝ ꝑ ambo inſimul. et aliq̄n ꝑ cōparationē homīs ad deū: vel dei ad hoīem. et q̄nq̄ȝ ꝑ cōparationē hominis ad hoīeȝ. Q2m̄ aūt hō vt hō habet intellectū ⁊ voluntatē cū libertate. et ꝑ h̄ eſt hō. et differt a brutis et alijs rebꝫ inferioribꝫ. Ideo oīa q̄ ꝯcludent̄ ⁊ ꝓbabunt̄ de hoīe inq̄ntū hō eſt. cōcludent̄ vel rōne intellect᷒ tm̄. vel rōne volūtatis ⁊ libertatis tm̄. vel ratiōe vtriuſq̄ȝ inſimul. Quia quicq̄d tenet̄ hō facere et debꝫ inq̄ȝtū hō vel ꝑtinet ad intellectū: vel ad volūtatem: vel ad vtrūq̄ȝ ſimul. ⁊ etiā q̄cq̄d ei ꝯuenit inq̄ntum hō ꝯuenit ei rōne illorū. Et q̄a intellectui ꝯuenit affirmare vel negare. qꝛ hoc eſt ſuum officiū. Ideo ꝓbem᷒ q̄d ei tenetur homo: vel ad q̄d obligat̄ de iure nature affirmare vel negare.

Hic ponit̄ fundamentū oīm ſeq̄ntiū.

Titulus. lxvi.

Quoniā aūt ars in q̄ tota iſta ars affirmādi ſeu credēdi ſtat eſt h̄. ſ. ꝙ oīs res dꝫ ⁊ tenet̄ vti his: q̄ hꝫ ad ſuā vtilitatē ⁊ ad ſuū bonū ⁊ meli᷒: et ad augmentū boni ſui. ⁊ h̄ inq̄ntū p̄ōt. et nulla res dꝫ vti his q̄ habꝫ ꝯtra ſeip̄am. ⁊ ad ꝓpriā deſtructionē et annihilationem ſue vtilitatis et boni. q̄nīmo debꝫ ſuā naturā ꝯſeruare: debet exaltare ⁊ dignificare et deſinere oīa illa: ⁊ expellere q̄ ip̄aꝫ nitunt̄ deſtruere et minorare. Hoc aūt manifeſtuꝫ eſt: ꝙ q̄libet res habet id qđ habet ad ſui ꝯſeruationē ⁊ vtilitatē: ⁊ nō ad ſuū ꝓpriū damnū et malū. et cuilibet rei data ſunt oīa q̄ habet ꝓpter bonū ſuū et nō ꝓpter malū. ⁊ vt q̄libet res acq̄rat ſuā ꝑfectionē: ſuū bonū et ſuū cōplementuꝫ: et nō ſuā deſtructionē et ſuū malū: nec faceret aliq̄d ꝯtra ſeip̄am. Hoc autē videmus ꝑ experientiā in rebꝫ p̄mi ſecūdi ⁊ tertij grad᷒ (vt ꝑ̄bi grā ī elemētis) Nā qđlibet multiplicat ſeip̄m: et auget ſe inq̄ntū p̄ōt: ⁊ deſtruit ſuū ꝯtrariū. et nunq̄ȝ facit aliq̄d ꝯ̄ ſeip̄m: nec ꝯtra ſuā naturā: ſꝫ attrahit oleū in ligmo ⁊ ſeip̄m in candela vt viuat et ꝯſeruet̄ in eſſe. Itē videm᷒ in arboribꝫ ⁊ plātis. quō attrahūt alimētum ad ſuā vtilitatē. et attrahūt id qđ eſt cōueniens eis: ⁊ nunq̄ȝ diſcōueniēs: ⁊ cōfirmant ſuas radices in terra. vt viuāt et nutriant̄. ⁊ ꝓfundāt radices ita vt firm᷒ ſtent. et multiplicant ſuā naturā inq̄ntuꝫ p̄ñt vt durent. Silr̄ faciunt aīalia iuxta ſuam naturā. Cum aūt hō ſit de numero reꝝ: et ſit res naturalis de q̄rto et de nobiliori gradu: tenet̄ et obligat̄ de iure nature vti oībꝫ q̄ hꝫ in ſe: et q̄ ſibi data ſunt ad ſui vtilitatē et ad ſuuꝫ bonū: ⁊ ad augmentū ſuū et ad ſuā meliorationeꝫ. et h̄ q̄ȝtū p̄ōt. Et nullo mō dꝫ vti his q̄ ſunt ꝯtra ſeip̄m: et ad deſtructionē ſuip̄ſi᷒: et minoratōnē ⁊ annihilationē. qꝛ aliter eēt ꝯtra ordinē vniuerſi et oīm creaturaꝝ: et eſſet deuiat᷒ a toto ordine rerum. Ex iſto fundamēto firmiſſimo ꝑ oīs creaturas ꝯfirmato ſeq̄tur de neceſſitate: ꝙ cū homo habeat intellectū et voluntateꝫ vltra alia aīalia: et ꝑ illa differt ab eis: et ē hō: ꝙ debet: tenet̄ et obligat̄ de iure nature vti ſuo intellectu ⁊ ſua voluntate ad ſuuꝫ bonū et ad ſuā voluntatē. ſcꝫ ad ſuū gaudium et leticiā: ad maiorē ſpem. ꝯſolationem: pacē: quietē et ꝯfidentiā. et ꝯtra dānum malū triſticiā: deſperationē: et ꝯtra oīa aduerſa. Vñ cū hō debeat ꝑ ſuum intellectū et voluntatē acq̄rere totū ſuū bonum: et totā ſuā ꝑfectionē: dignitatem ⁊ nobilitatē inq̄ȝtum hō eſt. ideo ip̄e nō debet vti illis ꝯtra ſeip̄m: et ad ſuaꝫ deſtructionem et ꝯtra hoīem: ſed ꝓ hoīe.

Hō de iure tenetur vti datiſ ſibi ad vtilitatem

Hō de iure tenetur vti intellectu et volūtate ad bonum

Hic ponit̄ ꝯcluſio in qua ꝯcludit̄ regula et ars affirmandi et negandi.

Titulus. lxvij.

Quoniā aūt ad intellectuꝫ ꝑtinet affirmare et negare: credere ⁊ denegare. ⁊ eſt act᷒ ſecūdus q̄ ſeq̄-

tur poſt cogitare. q̄ etiaꝫ eſt in duas ꝑtes
diuiſus oppoſitas. qꝛ affirmare et nega-
re ſunt oppoſita. Et h̄ eſt ꝓpter h̄. qꝛ om
ne qđ cogitat̄ ꝛ dicit̄: hꝫ ſuū oppoſitū ſibi
repugnās et ꝯtradictoriū. q̄ ſimul n̄ pñt
eſſe. ſed neceſſario illud qđ cogitat̄ ꝛ dici
tur eſſe: eſt verꝫ vel nō verꝫ. iō hō dꝫ vnuꝫ
affirmare: ꝛ aliud negare. ꝛ vnā partē reci
pere ꝛ admittere tanꝗ̄ verā: ꝛ aliā repelle
re tanꝗ̄ falſaꝫ. Et ſic ꝯcluditur ꝙ hō de
iure nature debet ꝛ tenet̄ affirmare: crede
re et recipere illam partē tanꝗ̄ que magꝭ
eſt ad eiꝰ vtilitatē: ad eiꝰ bonū et meliora
tionē: ꝑfectionē et dignitatē ꝛ exaltationē
inꝗ̄tum hō eſt: ꝛ ꝑ quē generat̄ in homi-
ne gaudiū ꝛ leticia: ꝯſolatio: ſpes: ꝯfiden
tia: ſecuritas: et fugat̄ triſticia: deſperatio
ab ip̄o hoīe. ꝛ ꝑ ꝯſequens ſequit̄ ꝙ debet
affirmare illam partē tanꝗ̄ verā: que ma
gis eſt amabilis: deſiderabilis de ſe ꝛ de
ſua natura. ꝛ que magis habꝫ de eſſe: ꝛ đ
bono. ꝛ aliam partē oppoſitam tenet̄ ne-
gare tanꝗ̄ falſam: ꝛ a ſe fugare tanꝗ̄ ini-
micam ſibi. Si autē homo facit oppoſi-
tum: tunc vtitur intellectu ſuo ꝯ̄ ſeipſum
ꝛ ꝯtra hoīem et ꝯtra ſuū bonū ꝛ ad ſuum
damnū ꝛ deſperationē. ꝛ tunc facit cōtra
totum ordinē rerū. qꝛ quelibet res inferi
or hoīe vtitur his q̄ ſunt ad ſuū bonum.
ꝛ homo faciēdo alio modo vtit̄ ad ſuum
damnum ꝛ deſtructionē ſuo intellectu et
voluntate. et iō facit ꝯtra curſum nature
ꝛ oīm rerꝫ: et ꝯtra hoīem. iō tunc nō debꝫ
dici hō. qꝛ facit ꝯtra hoīem: et habꝫ intel
lectum deuiatū ꝛ corruptū. Et ꝗ̄uis nō
intelligat quō fieri pōt: nec quō pōt eē ve-
rū. nō eſt excuſatꝰ q̄n teneat̄ affirmare et
credere. ¶ Et ſi aliq̄s dicat: quare tu affir
mas ꝛ credis illud qđ nō intelligis. quia
forſitan eſt falſuꝫ. ad hoc reſpondet̄ ꝙ ex
cuſatur ꝑ hoc. qꝛ credit ad ſuum bonū et
ad ſuam vtilitatem. qꝛ hoc tenetur facere
naturaliter et de iure nature. et qui facit
ſm̄ ſuā naturā: facit id quod debet. ꝛ q̄ fa
cit id quod debet: excuſatꝰ eſt. Nec̄ intel
lectus poteſt in hoc errare: poſtꝗ̄ credit
illud et affirmat: quod eſt ſibi maximum
bonū. ꝛ oppoſitū eiꝰ eſt ꝑuatio ſui boni.
qꝛ tunc facit maximum bonum ſibi ip̄i ꝛ
ſue voluntati. Et hoc tenet̄ facere. quia in
tellectus factꝰ eſt ꝛ datus homini ad ipſi
us vtilitatē: et nō ꝯtra ſe. Et quia meliꝰ
eſt homini ſine cōparatione affirmare et
credere partē que eſt ꝓ ſeipſo ꝛ pro bono
ſuo: ꝗ̄ affirmare oppoſituꝫ. qꝛ hoc tenet̄
facere. qꝛ quelibet res tenet̄ facere qđ eſt
melius ꝓ ſe. et ſufficit homini ad videndū
et ad cognoſcendū certitudinaliter qđ af
firmare ꝛ credere debet: licet nō intelligit
quō eſt. Si enim homo affirmet ꝛ credat
partem oppoſitā: que eſt priuatio ſui bo
ni: tunc recipit in ſeip̄o inimicū ſuum: et
illud quod intra ſe ē expellit. ꝛ fugat ami-
cum ſuum: et illud quod ꝓ ſe. ꝛ ideo eſt ꝑ-
uerſus valde et maximꝰ inimicus: et ad-
uerſarius ſui ip̄ſiꝰ et nocens ſibi ip̄i: ꝛ nul
li ꝓficiens. ꝛ ſic eſt rep̄henſibilis: et ab oī
creatura merito cōdemnatur. Et ideo eſt
ſtultiſſimus et ſine ſenſu. Et iſtud eſt cer
tiſſimū ſignū et argumentū: ꝙ ſi aliquis
homo ita faciat: et nolit credere ꝛ affirma
re qđ melius eſt ꝓ ſe: ꝙ ip̄e poſſidetur ab
inimico ſuo mortali: qui dominat̄ intel-
lectui ſuo: et tenet ip̄m ligatum ꝛ vincula
tum: et nō poſſit vti ipſo intellectu nec of
ficio eius: affirmando ꝛ credendo ad ſuā
vtilitatem: ſed ad ſuum damnū ꝛ contra
ſeip̄m: et cōtra totum ordinem vniuerſi ꝛ
omniū creaturarū. Et talis homo ē ſicut
ille qui habet ſtomachum corruptuꝫ ple
num malis humoribꝫ: qui non poteſt re
cipere aliquē cibum bonū ſed ſtatim euo
mit. Sic talis intellectus et talis homis
voluntas non poteſt recipere illud quod
eſt bonum et melius credendo. qꝛ eſt cor-
ruptio in eis. Ecce igitur cōcluſio. ars et
regula ac debitum affirmandi ꝛ negan-
di: in his q̄ ꝑtinent ad hoīem inꝗ̄ntū ho
mo eſt cui concordet tota natura.

Hō naturaliter tenet̄ recipe qđ ē ſibi magꝭ vtile.

Hō tenet̄ credere id qđ ē ſibi magꝭ vtile etiā ſi nō ītelligit quō eſt.

Qui nō vult credere qđ meliꝰ eſt ꝓ ſe: poſſidet̄ ab inimico ſuo.

Sequitur modus et practica vtendi
predicta arte et regula. qua probat̄ ꝙ to-
ta fides chriſtiana eſt affirmanda et cre-
denda: et ꝙ omnis homo de iure nature
tenetur credere: et obligatur eam tenere
et affirmare.

Titulus. lxviiij.

VT autē predi
cta magis eluceſcant: declare
mꝰ ꝑ practicā ꝛ ꝑ exēpla. No